

Горан Максимовић (Ниш)

Три занемарена пјесника српског романтизма (Васа Живковић, Јован Илић, Стеван Владислав Каћански)

✦ Кључне речи:
*поезија, поетика, српски
романтизам, књижевна
рецепција, заборављени
писци српској 19. вијека.*

1. Није нимало једноставно разумјети судбину бројних српских писаца 19. вијека, који су у своме времену били угледни и утицајни, дјела су им публикована у великим тиражима, добијали су важне књижевне награде и отворене критичке похвале, били су предводници у поетичким и другим умјетничким идејама, а затим су убрзо иза смрти падали у тихи и најчешће потпуни заборав, тако да

У огледу је указано на животни пут, књижевно дјело, поетичке идеје и значај тројице заборављених пјесника српског романтизма: Васа Живковића (1819–1891), Јована Илића (1824–1901) и Стевана Владислава Каћанског (1829–1890). Посебна пажња усмјерена је на приказивање критичке рецепције њиховог дјела међу савременицима, на велики углед и значај који су имали на пјесничке и поетске токове српског романтичарског пјесништва средином и у другој половини 19. вијека, те на феномен готово потпуног књижевног заборава који је уследио након њихове смрти.

њихови потомци данас готово ништа не знају о њима и њиховом дјелу, а још мање о значају који су некада имали. Иза свега тога могу да се налазе најмање три ваљана разлога. Први је заснован на несумњивим слабостима њиховог књижевног дјела, које савременици нису уочавали, које можда нису хтјели да уоче због личног угледа и институционалног утицаја писаца у своме времену и својој средини

Српска 2009

или су то помињали само узредно и потпуно незапажено у односу на често неодмјерене и громогласне похвале. Други разлог је заснован на несумњивим мијењима књижевног укуса и новом „хоризонту очекивања“ каснијих генерација читалаца, тако да њихово дјело није више било актуелно, блиско и занимљиво новој публици.¹ Трећи разлог почива у нашем пословичном немару према истраживању и очувању умјетничке, културне и књижевне баштине, у одсуству организоване научне и културне политике, али и свјесном потирању вриједности из прошлости и намјерном минимизирању или обезвређивању националног идентита, како у годинама социјалистичког братства и јединства у другој половини 20. вијека, тако и у квазимондијалистичким стратегијама различитих самозваних културно-пропагандних кружока на почетку новог миленијума.²

Имајући у виду све те околности, наш циљ се огледа у томе да трагамо за оним књижевним дјелима и писцима чије вриједности ипак постоје макар и у фрагментима, јер књижевну слику и поетичке особине једне епохе не чине само класици и школски писци, већ и они аутори који су и као савременици били или су током касније рецепције отишли у њихову сјену. Као допринос поновном освјетљавању и као позив на поновно публикавање, читање и вредновање заборављених српских писаца 19. вијека, издвојили смо

тројицу некада значајних, а данас заборављених пјесника српског романтизма: Васу Живковића (1819–1891), Јована Илића (1824–1901) и Стевана Владислава Каћанског (1829–1890).

1.1. Васа Живковић је интелектуално и пјеснички стасао у четрдесетим годинама 19. вијека, за које се често и с правом тврдило да представљају „можда најраспева није време наше литературе“.³ У складу са својим пјесничким добом поетички се развијао у стилском синкретизму од класицизма и сентиментализма према романтизму, под снажним утицајем српске фолклорне традиције и њемачке романтике.⁴ Рођен је у Панчеву 31. јануара 1819. године у угледној свештеничкој породици од оца Теодора и мајке Софије Ђорђевић из Уздина, а крштен је под именом Василије. Основну школу и два разреда гимназије завршио је у родном граду, старије разреде гимназије у Срем. Карловцима, да би 1836. године наставио школовање у сегединском Лицеју. Ту је у деветнаестој години написао прву пјесму „Епиграму Господину др Јовану Стејићу“ и прву причу „Великодушни дивљак“. У јесен 1838. уписао је прву годину правних студија у Пешти, а од 1839. до 1841. студирао је у Пожуну (Братислави), гдје је значајно дјеловао у раду Српске читаонице коју су у овоме граду подигли српски ђаци и студенти. У Пожуну је читао Гетеа и Шилера, а превео је и Лесингову драму *Емилија Галоти*.⁵ По завршетку студија

- 1) Видјети о томе: Ханс Роберт Јаус, *Естетика рецепције*, превела Дринка Гојковић, Нолит, Београд, 1978.
- 2) Видјети о томе: Зоран Аврамовић, *Родомрци (о једном делу српских њолиничара и интелектуалаца од 1990. до 2009)*, Култура полиса – Графомаркетинг, Нови Сад, 2009.
- 3) Борислав Михајловић, „Васа Живковић (1819–1891)“, *Књижевни разговори*, Београд, 1971, стр. 67–80.
- 4) Јован Скерлић, „Васа Живковић“, *Писци и књије*, књ. 1, Београд, 1964, стр. 309–317.
- 5) Миховил Томандл, „Неколико података за биографију Васе Живковића“, *Зборник Майице српске за књижевност и језик*, књ. XI, Нови Сад, 1963, стр. 214–218.

вратио се у Панчево, а одмах од јесени 1841. у Вршцу се уписује на Српско-румунско клерикално училиште, како би наставио породичну свештеничку традицију. Вршачку богословију завршава 1844. године, а послије очеве смрти (1845), на изричиту молбу тамошњег народа владика темишварски Пантелејмон Живковић поставио га је за пароха у Панчеву. По жељи владике Пантелејмона оженио се његовом сестричином Аном Хранислав (вјенчање је обављено у Темишвару 11. октобра 1845), а у десетогодишњем браку су добили двоје дјеце: сина Тодора и кћерку Софију. Ана је умрла од туберкулозе 1855. године. На мјесту панчевачког пароха остао је до краја живота, дајући значајан удјел у политичком, културном, просветитељском и књижевном животу Срба у Банату.⁶ Имао је велику улогу у успјешном раду панчевачког Певачког друштва, које је било основано још 1837. године, учествовао је у оснивању Позоришног друштва у том граду које је прву представу извело почетком 1844. године и слично.⁷ Просветитељску мисију најпотпуније је испунио као вјероучитељ и професор српског језика у Вишој реалци панчевачкој, гдје је предавао од јесени 1863. до љета 1874, а међу његовим ученицима били су и Михајло Пупин, Урош Предић, Јован Симеоновић Чокић. О томе је лијепо свједочење оставио Михаило Пупин у књизи успомена *Са њашњака*

до научењака, наглашавајући да му је био „саветник, пријатељ и заштитник“, те да га је „увео у свет књиге и упутио да чита Његоша“.⁸ Захваљујући Живковићевим препорукама Пупин је послије завршеног петог разреда гимназије отишао у Праг на даље школовање, чиме је увелико био омогућен његов даљи научни пут и развој. Као изразити борац за национална права Срба у Угарској од 1864. године у више наврата је био биран за посланика у Народно-црквеном сабору у Срем. Карловцима.⁹

Написао је велики број пригодних пјесама, затим стихова са националном и родољубивом тематиком, те љубавних стихова посвећених својој великој и неоствареној љубави према младој удовици Ленки (Јелени Матић), у коју се био заљубио послије женине смрти. Због наглашене лиричности и музикалности поједине пјесме су му компоноване („Ти плавиш, зоро златна“; „Радуј се, млада нево“; „Радо иде Србин у војнике“; „Орао кликће са висине“). Тек иза смрти објављена је у Београду, у редакцији Милана Ђурчина, једина његова пјесничка књига *Песме* (1907). Након тога објављено је у Београду 1990. године још једно и то поправљено и допуњено издање ове књиге са уводном студијом Душка М. Ковачевића.¹⁰ Умро је 25. јула 1891. године у Панчеву „поштован од свију и угледан, као мало који Србин на самртном часу“.¹¹

- 6) Милан Ђ. Милићевић, „Василије Живковић – Панчевачки прота, песник“, *Догођајак Поменнику од 1888*, Београд, 1901, стр. 41–47.
- 7) Милош Црњански, „О стогодишњици Васе Живковића“, у књизи: *Есеји*, Београд, 1983, стр. 24–28.
- 8) Михаило Пупин, *Са њашњака до научењака*, Београд–Нови Сад, 1979, стр. 45.
- 9) Тодор Стефановић Виловски, „Васа Живковић – Силуете из прошлости“, предговор у: Васа Живковић, *Песме*, приредио Милан Ђурчин, Београд, 1907, стр. xlix–l.
- 10) Душко М. Ковачевић, „Васа Живковић, живот, рад и песништво“, Београд, 1990, стр. 3–67.
- 11) Милан Ђурчин, „Васа Живковић, биографска слика“, предговор у: Васа Живковић, *Песме*, приредио Милан Ђурчин, Београд, 1907, стр. iii–xxxii;

У љубавној лирици осјећања су му одмјерена, али и довољно богата и разнолика у складу са тадашњим романтичарским доживљајем свијета. У раним стиховима више пјева о имагинарној него конкретној драгој, тако да су осјећања у другом плану, а доминирају рефлексije о смислу живота без љубави, о смрти и космичкој судбини човјека.¹² Нарочито је у том смислу репрезентативна пјесма „Љубопевац“ (познатија по првом стиху „Ти плавиш, зоро златна“), која је испјевана 1839. године, а изузетна је по томе што у њој „налазимо први пут у српској поезији и новалисовску чежњу за смрћу“;¹³ те доживљај смрти као тихог сна у којем проналазимо уточиште од туробног живота, о чему ће иза тога магистрално пјевати Јован Стерија Поповић. У каснијим стиховима, који свједоче о снажној љубави према Ленки, осјећања су конкретизована и страсна, али прије свега искрена и племенита („У ноћи“, „Моји јади“, „О прстену“, „Моја надежда“, „Опроштај“). У родољубивим стиховима доминирају теме Косова, српских устанака и ратова граничара за национална права и слободу у Угарској, са егзалтираним романтичарским слављењем култа Обилића („Гроб Обилића“, „Косово“), евокацијом Карађорђевог судбине („Издишући Карађорђе“, „Црни Ђорђе“, „Плач Карађорђа“), те буђењем пречанских Срба на борбу за слободу („Радо иде Србин у војнике“, „Дат ће Бог!“; „Одзив на песму *Устај, устај, Србине!*“, „Милетићева песма“). У пригодним стиховима доминирају бројне оде и

пјесме захвалности значајним савременицима (С. М. Сарајлија, Јефрем Обреновић, Јосиф Рајачић, Милош Светић, Сава Текелија, цар Франц Фердинанд), али и полемички тонови, какав проналазимо у „Епиграму господину др Јовану Стејићу“, у којем је стао у одбрану Павла Стаматовића поводом једне оштре Стејићеве критике.

1.2. Јован Илић је у младости био словенофил по идејама, пријатељ Симе Милутиновића Сарајлије и побратим Бранка Радичевића, а касније политичар, популарни пјесник и родоначелник најугледније књижевне породице у Срба.¹⁴ У нашем времену углавном је заборављен и помињан узгредно као отац магистралног пјесника Војислава Илића. Рођен је у Реснику код Београда 28. августа 1824. године, у занатлијској породици од оца Николе Прокића из Ниша и мајке Стане Станојевић из Ресника. Након очеве смрти 1826. године мајка му се два пута преудавала, тако да је по очуху Илији у другом разреду основне школе промијенио презиме у Илић. Након завршене основне школе гимназију је учио у Крагујевцу (1837–1842), а затим је слушао филозофију на Лицеју у Београду (1842–1844). Као лицејац најприје је кажњаван због вјерског слободоумља и либералних политичких идеја, а затим је истјеран по завршетку трећег семестра (у фебруару 1844) због тога што је приступио либералној групи присталица династије Обреновић и узео учешће у завјери Цветка Рајовића. У априлу 1844. отпутовао је у

12) Јован Скерлић, *Историја нове српске књижевности*, приредио Јован Пејчић, Београд, 1997, стр. 281–282.

13) Милан Кашанин, „Стеван Кађански – Живот и рад“, предговор у књизи: Стеван Кађански, *Целокуйна дела*, Народна просвета, Београд, [б.г.], с. xviii–xxxix

14) Милорад Павић, *Војислав Илић његово време и дело*, Хроника једне песничке породице, Београд, 2005, стр. 10–13. и 157–162.

Пешту, Мишколц и Кошице, да би у мају стигао и Прашову, гдје је учио њемачки, француски и чешки језик, те као ванредни слушалац пратио предавања Павла Шафарика из словенске филологије. Кад је добио државну стипендију 1845. године, августа је отишао у Пожун, а од октобра је студирао филозофију у Бечу, гдје је остао све до маја 1847, када је изгубио стипендију и био приморан да се врати у Београд. Запослио се као практикант у Државном савету, а 1848. године налазио се у редовима Книћанинових добровољаца у борбама против Мађара у Војводини. Иза тога је радио као писар Државног савета, те као коректор *Српских новина*. Оженио се Смиљаном Николић 1849. године са којом је изродио седморо дјеце, четири сина и три кћери. Од 1849. био је професор историје у Неготину, од 1856. у Шапцу и од 1858. Београду. На Светоандрејској скупштини 1858. био је изабран за секретара и значајно је допринио повратку Обреновића на власт. Иза тога био је члан Великог суда, а затим министар правде (1869–1871) и државни саветник (1873–1882). Пошто је пао у немилост династије Обреновића, посљедње деценије живота провео је као пензионер повучено и скромно, а његова кућа на Палидули представљала је прави мали књижевни салон у којем су се окупљали најзнатнији српски писци тога времена, те у којем су стасала четворица његових синова, каснијих српских књижевника: Милутин, Драгутин, Војислав и Жарко. Умро је у Београду 25. марта 1901. године.

Писање поезије започиње под утицајем псеудокласициста, али је убрзо

прихватио Вукову књижевну реформу и окренуо се народном стваралаштву као узору. Прву пјесму „Опредељење човека у чувственом свету“ објавио је у *Подунавки* (1843), а затим је бројне чланке, прозу и пјесме публиковао у готово свим значајним часописима 19. вијека: од *Шумадинке* (1856–57), *Седмице* (1857–58) и *Данице* (1860–63), до *Отаџбине* (1875, 1880–81), *Босанске виле* (1889) и *Српској џреїлега* (1895). Највише се доказао као пјесник родољубивих, љубавних, рефлексивних, дидактичних, религиозних и хумористичких стихова. Нарочито су значајни љубавни сонети *Ох!* (испјевани 1849. године каснијој супрузи Смиљани), у којима је успјешно објединио пјевање по узору на народну лирику са строгом пјесничком формом сонета.¹⁵ Између више објављених књига издвајамо збирке пјесама: *Песме* (1854), *Песме* (1858), идилични спјев *Пасири* (1868), те књигу пјесама у духу оријенталне лирике *Дахире* (1891). У редовном колу скз објављена му је књига изабране поезије *Песме* (1894). У *Бранковом колу* (1896) објавио је сјећања о С. М. Сарајлији, Б. Радичевићу и С. Милетићу, са којима је друговао у студентским данима. Полемисао је са Ђ. Даничићем у књизи *Одговор Ђури Даничићу на њокуду моје њисменице* (1861), поводом граматике *Српска њисменица* (1860).¹⁶ У рукопису му је остала збирка *Слијетац*. У *Даници* је 1860. године објавио пет прича из београдског живота („Јерко Стрмоглавац“, „Давираш“, „Мокрић“, „Господин Квргић“, „Старина Туцак“), у којима је хумористичко-сатиричким средствима, а прије свега вјештом употребом ироничног говора,

15) Славко Леовац, „Портрети из старије српске књижевности (Јован Илић)“, *Савременик*, 12, Београд, 1971, стр. 457–461.

16) Јован Скерлић, „Јован Илић“, *Историја нове српске књижевности*, Београд, 1914, стр. 292–294.

обликовао не само необичне престоничке карактере чиновника, политиканата, спилсатеља, трговаца, него и атмосферу паланачких страсти и себичности о којима ће нешто касније са успјехом писати Милован Глишић, Светолик Ранковић, Бранислав Нушић и Радоје Домановић. Издање *Целокућних дела Јована Илића* објављено је 1929. године у издању Народне просвете у Београду (приредио и написао предговор Јаша М. Продановић).¹⁷ Након тога није било ниједног посебног издања Илићевих књига.

Мало је српских пјесника романтизма који су са толико вјештине усвојили пјевање по узору на народну лирику.¹⁸ То се нарочито огледа у метрици и ритму, у лексици, у стилским фигурама (поређења, метафоре, метонимије, па чак и једна славенска антитеза у пјесми „Сватови“), али још више у мотивима и тематици (издвајамо пјесму „Мејрима дјевојка и Драгиша сердар“, која представља прераду народне баладе „Смрт Омера и Мериме“). Потребно је указати и на пјесников избор доминантних историјских тема, топонима и личности, од светог Саве до Стевана Синђелића, кад је ријеч о националном кругу („Свети Сава“, „Бој на Сутјесци“, „Синђелић“), те од чешког јунака Јана Жишке до Наполеоновог војничког слома у Москви, кад је ријеч о странцима („Жишка“, „Москва“, „Истамбул“). Међу родољубивим пјесмама доминира, сасвим у духу националног и панславистичког заноса четрдесетих година, егзалтирано слављење српства и словенства („Милопјев Србији“, „У славу

племенитих родољуба српских“, „Поздрав браћи славјанској“, „Јунак српски“, „Соко црногорски“), док је у рефлексивним пјесмама у средишту пажње човјекова судбина на земљи и слављење божанске творачке свемоћи („Молитва“, „Једином“, „О небесна“).¹⁹

1.3. Стеван Владислав Каћански је остао упамћен по искреном и егзалтираном слављењу слободе и Српства, а поједине његове родољубиве пјесме дуго су биле веома популарне („Ноћница“, „На Србобрану“, „Грахов Лаз“, „Где је Српска Војводина“, „Хеј, трубачу с бојне Дрине“, „Са Авале ор’о кликће“). Рођен је у Србобрану 5. јануара 1829. године у породици Владислављевића, која је тек по пресељењу из Каћа у Србобран крајем 18. или почетком 19. вијека добила презиме Каћански. За успомену на изворно породично презиме, које је према усменом предању било херцеговачког поријекла, Каћански је као пјесник често потписивао и друго име Владислав. Рано је остао без мајке Јулијане (рођ. Војиновић), а пошто му се отац Трифун женио након тога више пута, одрастао је и школовао се уз помоћ угледног дједа Гаврила Каћанског (1787–1847), који је био сточарски трговац. Поред тога, будући пјесник је имао и угледног стрица, Симеуна (у калуђерству Сергија) Каћанског, који је био епископ горњокарловачки и активан учесник гласовитог Мајског сабора 1848. године. Српску основну школу завршио је у Србобрану (1840), гимназију у Сремским Карловцима (1840–45), Сегедину (1846–47) и Јегри (1847–48). Правне

17) Јаша М. Продановић, „Јован Илић, живот и рад“, предговор у: Јован Илић, *Целокућна дела*, Бг, [б.г.], стр. хххн–хххviii.

18) Љубомир Недић, „Јован Илић“, *Из новије српске лирике*, Београд, 1893, стр. 163–195.

19) Горан Максимовић, „Јован Илић (Ресник, 1824 – Београд, 1901)“, *Фелтон: Заборављени писци, Бесџселер*, год. 111, број 65, Београд, 5. септембар 2008, стр. 4.

студије започео је у Јегри, а завршио у Загребу (1850). Био је активни учесник српског покрета у Војводини 1848–49. године, и то и као пјесник, и као публициста, и као борац у окршајима код Темерина и Србобрана. Након битке код Темерина испјевао је пјесму „Ноћница“, која се као патриотска будница већ на бојишту читала са одушевљењем и која му је донијела популарност. У току 1848. године ишао је у Загреб у дипломатској мисији обавјештавања о народном покрету и позивања на побуну граничарских батаљона, а 1849. године је ишао са делегацијом грађана на аудијенцију код цара у Бечу да га упозна са народним молбама.

Послије студија живио је углавном у Србобрану (1850–57), а извјесно вријеме и у Новом Саду (1856). У току 1855. године оженио се младом удовицом са троје женске дјеце Милком Аргировић из Осијека. Поред тога што се о тој дјецци очински старао, у браку су добили и сина Владислава (1856–1938), каснијег књижевника и уредника листа *Савременик* (1895). Од 1857. године живио је у Србији као професор и национално-политички радник. Најприје је радио у Београду као контрактуални професор гимназије (1857–59) и ниже самалске гимназије (1859–61). Октобра 1861. године морао је напустити државну службу ради учешћа у Херцеговачком устанку, али је приликом доласка у Трст сазнао да је устанак угушен. Приликом турског бобардовања Београда 1862. године организовао је добровољачку чету под називом *Призренска леија*. Исте године добио је српско држављанство. Уређивао је лист *Српска народност* (1862–63). Након тога је био професор гимназије

у Крагујевцу (1864–70), гдје је основао омладинско друштво *Шумадија* (1866). Од 1870. године је изнова у Београду, и то као професор друге палилулске полугимназије (1870–72), прве београдске гимназије (1872–81) и треће ниже гимназије (1881–88). У међувремену је 1871. године боравио у Црној Гори, гдје је од књаза Николе добио сребрни јагаган. Потом је уређивао лист *Браник* (1873–75), а узео је и веома значајно учешће као мајор у Српско-турским ратовима (1875–77), у бојевима на Бабиној глави и у Белој Паланци. Послије рата кратко је био 1878. године члан привремене управе у Лесковцу. Био је оснивач и први председник Друштва за уметност (1883). Био је један од оснивача Српске краљевске академије 1886. године, која је проистекла из дотадашњег Српског ученог друштва (1864), а оно из Друштва српске словесности (1842). Покренуо је и уређивао лист *Велика Србија* (1888–90), у којем се од првог броја борио против политике зближавања са Аустријом, тако да је одмах пензионисан у марту 1888. године. Убрзо иза тога, због чланка у којем је исмијавао тајну конвенцију Србије и Аустрије, осуђен је био средином 1888. на годину дана затвора. У Пожаревачком затвору одлежао је шест мјесеци, а затим је помилован општим краљевим указом, о чему је написао пјесму „Краљевска реч“. Умро је у Београду 16. маја 1890. године.²⁰

Прву пјесму „Усклик младога Србина у гимназији Карловачкој“ објавио је у *Подунавки* (1846). Пјесме, публицистику и преводе, поред листова које је сам уређивао, објављивао је и у бројним другим часописима (*Подунавка*, *Српске новине*,

20) Андра Гавриловић, *Знамениити Срби 19. века*, књ. 11, Загреб, 1903, стр. 79–81.

Седмица, Темишварски календар, Народне новине, Даница, Вила, Јавор, Лейойис Мајице српске, Црнојорка, Ойацбина, Српче и сл.).²¹ За живота је објавио само једну збирку *Сакуљене њесме* (1879), у коју је уврштена свега једна трећина стихова, док су преостали били расути по часописима, календарима и листовима. Послије смрти пјесников син Стеван објавио је збирку *Од Балкана до Адрије* (Бг, 1913), у коју је уврстио неколико пјесама из рукописа и прештампао један дио *Сакуљених њесама*. Након тога су објављена *Целокујна дела Стевана Каћанског* (Народна просвета, Београд, 1928), у редакцији Милана Кашанина.²² Каснија издања била су ријетка, али је заступљен у појединим антологијама и зборницима српског родољубивог и љубавног пјесништва (Р. Перић, Д. Томић, П. Зубац, Г. Максимовић).

Био је типичан романтичарски пјесник, који је, поред више пригодних пјесама посланица (Ј. Ј. Змају, Ђ. Јакшићу, Српској омладини), углавном писао љубавне и родољубиве стихове.²³ У љубавним пјесмама („Мој свет“, „Да си мање лепа“, „Збогом“ и сл.), преовлађује безбрижност, лакоћа и неспутаност осјећања, те увјерење да се емоције изнова рађају, а да се иза једне јавља друга још снажнија и необичнија љубав. У родољубивим пјесмама глорификује идеју уједињеног Српства и непрестане борбе за слободу. Пјевао је подједнако о родној Војводини,

о Шумадији, о Црној Гори, Далмацији, Боки Которској и Херцеговини, о Славонији, Босни и Македонији.²⁴

2. Можда и зато што је био превише скроман и што није држао много до свог пјесничког рада, наглашавајући у једном писму Александру Сандићу из 1885. године да није био „дорастао за такав узвишени посао, за који се иште друкчег – вилинског дара и жара“;²⁵ књижевно дјело Васе Живковића остало је скрајнуто и добрим дијелом заборављено још и за његовог живота. Савремена истраживања су већ указала на неоправданост тог заборава и значај тог дјела за успостављање потпуније књижевне слике српског 19. вијека. Књижевно дјело Јована Илића стилски је и жанровски разнолико и представља израз једног давног књижевног укуса, који је касније углавном постао анахрон и превазиђен. Савремена издања, читања и вредновања тога дјела, требало би да укажу на то шта је још увијек вриједно од тих умјетничких својстава. Кад је ријеч о Стевану Владиславу Каћанском, упркос наглашеној патетици, повишеном тону и пренаглашеном активизму, због којих је умјетничка димензија стихова често занемаривана, можемо констатовати да је искреним идејама и снажном борбом послужио да његово дјело постане доступно савременим читаоцима, те да изнова буде читано и вредновано.

21) Јован Скерлић, *Историја нове српске књижевности*, приредио Јован Пејчић, Београд, 1997, стр. 281–282.

22) Милан Кашанин, „Стеван Каћански – Живот и рад“, предговор у књизи: Стеван Каћански, *Целокујна дела*, Народна просвета, Београд, [б.г.], с. хviii–xxxix.

23) Љубомир Неђић, „Каћански“, *Сјудије и кришке Љубомира Неђића*, приредио Иво Тартаља, Нови Сад-Београд, 1977, стр. 111–121.

24) Горан Максимовић, „Стеван Владислав Каћански (Србобран, 1829 – Београд, 1890)“, Фелтон: Заборављени писци, *Бестселер*, год. iv, број 78, Београд, 20. март 2009, стр. 4.

25) Писмо Васе Живковића упућено Александру Сандићу из Панчева, 8. маја 1885. р о м с, Нови Сад, бр. 11909.

*summary***Σ Three forgotten poets of Serbian Romanticism**
(Vasa Živković, Jovan Ilić, Stevan Vladislav Kačanski)

In this essay the points are on lifestyle, literature work, poetical ideas and importance of three forgotten poets of Serbian Romanticism: Vasa Živković (1819–1891), Jovan Ilić (1824–1901) and Stevan Vladislav Kačanski (1829–1890). Particularly attention are on showing critical reception theirs works between contemporaries and theirs huge success and importance on poetical ways of Serbian Romanticism in the 19th century.

251

Литература:

- Недић 1893: **Недић, Љубомир**. Јован Илић. In: Из новије српске лирике. – Београд. – с. 163–195.
- Милићевић 1901: **Милићевић, Милан Ђ**. Василије Живковић – Панчевачки прота, песник. In: Додатак Поменику од 1888. – Београд. – с. 41–47.
- Гавриловић 1903: **Гавриловић, Андра**. Знаменити Срби 19. века. Књ. II. – Загреб. – с. 79–81.
- Ђурчин 1907: **Ђурчин, Милан**. Васа Живковић, биографска слика. In: Васа Живковић. Песме. приредио М. Ђурчин. – Београд. – с. 111–xxx1.
- Виловски 1907: **Виловски Стефановић, Тодор**. Васа Живковић – Силуете из прошлости. – In: Васа Живковић. Песме. приредио М. Ђурчин. – Београд. – с. xlix–l;
- Скерлић 1914: **Скерлић, Јован**. Јован Илић. In: Историја нове српске књижевности. – Београд. – с. 292–294.
- Продановић [б.г.]: **Продановић, М. Јаша**. Јован Илић, живот и рад. In: Јован Илић, Целокупна дела. – Београд. с. xxiii–xxxviii.
- Кашанин [б.г.]: **Кашанин, Милан**. Стеван Каћански – Живот и рад. In: Стеван Каћански. Целокупна дела. – Београд. – с. xviii–xxxix.
- Јовановић 1953: **Јовановић, Ж. П.** Библиографска грађа о С.В. Каћанском. – In: Летопис Матице српске. Св. 371. – Нови Сад. – с. 310–312.
- Томандл 1963: **Томандл, Миховил**. Неколико података за биографију Васа Живковића. In: Зборник Матице српске за књижевност и језик. Књ. х1. – Нови Сад. – с. 214–218.
- Влатковић 1963: **Влатковић, Драгољуб**. Каћански и Нушић. In: Књижевност и језик. Год. х. број 2. – Београд. – с. 116–118.
- Скерлић 1964: **Скерлић, Јован**. Васа Живковић. In: Писци и књиге. Књ. 1. – Београд. с. 309–317.
- Павић 1961: **Павић, Милорад**. Војислав Илић. – Београд. С. 9–16, 30–33.
- Леовац 1971: **Леовац, Славко**. Портрети из старије српске књижевности (Ј.И.). In: Савременик. – број 12. – Београд. – с. 457–461.
- Павић 1971: **Павић, Милорад**. Војислав Илић и европско песништво. – Нови Сад. – с. 31–38.
- Михајловић 1971: **Михајловић, Борислав**. Васа Живковић (1819–1891). In: Књижевни разговори. – Београд. – с. 67–80.
- Недић 1977: **Недић, Љубомир**. Каћански. In: Студије и критике Љубомира Недића. – приредио Иво Тартаља. – Нови Сад. – с. 111–121.
- Јаус 1978: **Јаус, Ханс Роберт**. Естетика рецепције. Превела: Дринка Гојковић. – Београд. – 457 с.

ГОРАН МАКСИМОВИЋ

- Павић 1979: **Павић, Милорад**. Илић, Јован. In: Лексикон писаца Југославије. Књига 11. – Нови Сад. – с. 444–446.
- Црњански 1983: **Црњански, Милош**. О стогодишњици Васе Живковића. In: Есеји. – Београд. – с. 24–28.
- Поповић 1985: **Поповић, Миодраг**. Васа Живковић (1819–1891). In: Историја српске књижевности – романтизам. Књ. 2. – Београд. – с. 90–96.
- Ковачевић 1990: **Ковачевић, М. Душко**. Васа Живковић, живот, рад и песништво. – Београд. – с. 3–67.
- Павић 2005: **Павић, Милорад**. Војислав Илић његово време и дело, Хроника једне песничке породице. – Београд. – с. 10–13; 157–162.
- Максимовић 2008: **Максимовић, Горан**. Јован Илић (Ресник, 1824 – Београд, 1901). In: Фелтон: Заборављени писци. – Бестселер. – год. 111. – број 65. – Београд. – с. 4.
- Максимовић 2008: **Максимовић, Горан**. Васа Живковић (Панчево, 1819 – Панчево, 1891). In: Фелтон: Заборављени писци. – Бестселер. – год. 111. – број 66. – Београд. – с. 4.
- Максимовић 2008: **Максимовић, Горан**. Стеван Владислав Каћански (Србобран, 1829 – Београд, 1890). In: Фелтон: Заборављени писци. – Бестселер. – год. 111. – број 78. – Београд. – с. 4.
- Аврамовић 2009: **Аврамовић, Зоран**. Родопрсци (о једном делу српских политичара и интелектуалаца од 1990. до 2009). – Нови Сад. – 195 с.

252